

TIEDOTE 1/2023

Matti Puolakka:

Venäjän kaatumisesta ja kaatumisen käsitteestä

Alustus Uusi historia -yhdistyksen kesätapaamisessa 15.6.2017

Kevyesti stilisoitu 22.2018

Vuonna 2017 ja jonkin verran vielä 2018 Venäjällä oli laajoja mielenosoituksia, ja näytti siltä, että yleiskansallinen kriisi on edessä. Sen jälkeen kuitenkin sotahullujen kuristusote vallankahvasta tiukkeni. Eliitti oli säikähtänyt. Ryhdyttiin tosissaan valmistelemaan täysimittaista sotaa Ukrainaa vastaan. Siihen kuului myös Navalnyin myrkyttäminen kesällä 2020, jossa tarkoitus oli tappaa.

Tapahtumien saama käänne ei millään tavalla vähennä tämän Matin ex-tempore alustuksen arvoa. Se on malliesimerkki siitä, miten filosofiaa käytetään maailmanpoliittisen tilanneanalyysin (ja sikäli myös ennustamisen) apuna. (– Toimitus)

Tulevaisuuden ennustamisessa olen ollut useasti oikeassa, ja silloin olen ollut eri mieltä kuin useimmat. Entä nyt?

Ensiksikin olemme aina metafysiikoita eli ontologeja. Mietimme mikä on kaiken alku, tai kaiken kuolema.

Suomessa Georg Henrik von Wright on monesti kauniisti ottanut esille sellaisia yleisimpiä käsitteitä, jotka eivät liity pelkästään yhteiskuntaan, vaan maailmaan ja maailmankaikkeuteen, ihmisen tiedostamiseen ja politiikkaan. Hän kysyi: "Mikä on kaiken olemus." Hän oli analyyttisen filosofian edustaja mutta myös kunnioitettu ontologi ja metafysiikko.

Mitä on kaatuminen? Aloitamme tuosta, ja sehän on ontologinen kategoria. Ensin on huomioitava laadun ja määrän käsitteet. Marxismi peri ne Hegeliltä. Se oli olennaisesti oikein, mutta ei riittävää. Me käytämme myös omaa termiä, joka periytyy Aristoteleelta. Kyseessä on prosessi, jonka alussa ja lopussa on jotain samaa.¹ Alussa on essentia, olemus ja lopussa on telos, päämäärä, eli suotuisten olojen vallitessa toteutunut olemus. Kun näin määritellään, kyseessä on substantiaalinen, omalakisesti kehittyvä prosessi.

Mikä substanssi Venäjällä kaatuu? Tai hegeliläis-marxilaisella kielellä ilmaistuna: mikä laatu siellä kaatuu? Ja aivan arkikielellä, jos jätetään nämä filosofiset termit pois: Mikä on nyky-Venäjän systeemissä olennaisinta? Se on historiallinen ilmiö, eikä tuota kysymystä voi käsitellä ohi historian. On löydettävä rinnastuskohtia. Meidän määritelmämme on, että Venäjän nykysysteemi on kleptokraattista monopolistista valtiokapitalismia.

¹ Hän käytti Metafyysikka-teoksessa substantiaalisen muutoksen käsitettä (käytti muullakin tavalla mutta tässä)

Milloin kapitalistinen Neuvostoliitto kaatui? Luetaan mistä tahansa oppikirjasta tai Helsingin Sanomien historiikista: se päivä, jolloin perustettiin Itsenäisten valtioiden yhteisö (IVY) vuonna 1991, tai kenties silloin kun Neuvostoliitto virallisesti lakkautettiin joulukuussa 1991. Tuo on historiallisesti totta, mutta filosofisesti ei lainkaan totta. Neuvostoliitto kaatui silloin, kun Gorbatsšov nosti esille perestroikan ja glasnostin käsitteet. Silloin kaatui Neuvostoliiton olemus eli substanssi. En puhu nyt Neuvostoliiton koko historiasta. Puhun siitä, millaiseksi Neuvostoliitto oli Brezhnevin aikana muodostunut, ja millainen se oli vielä Juri Andropovin aikana, jopa Gorbatsšovinkin alkuaikoina: mistään ei saa puhua mitään.

Suomessa 70- ja 80-luvuilla kaikilla oli kirjoituskoneet. Kaikissa toimistoissa oli kopiokoneet. Neuvostoliitossa 70-luvun alusta lähtien kirjoituskoneet piti rekisteröidä poliisiasemalla. Kopiokoneet olivat monien lukkojen takana. Laatu eli substanssi oli, että mistään ei saa puhua.

Ja jos nyt kysyt, milloin Venäjän nykysysteemi kaatuu, vastaukseni on: se kaatui jo. Se kaatui viime talvena, kun Navalnyi järjesti mielenosoituksen. Se kaatui silloin, kun Venäjän oikeusviranomaiset ja Moskovan kaupungin johto määräisivät, että mielenosoituksen täytyy olla jossain laitakaupungilla, missä kukaan ei sitä kuule eikä näe. Navalnyi sanoi: me emme tottele, mennään keskustaan. Silloin toteutui Leninin nerokas luonnehdinta vallankumouksellisesta kriisistä, ainakin idullaan jos ei vielä määrällisesti. "Hallitsevat eivät voi enää hallita entiseen tapaan, ja hallitut eivät enää halua elää entisen tapaan."

Mitä mieltä ollaan Leninin teoksesta Valtio ja vallankumous, esim. siitä miten siinä esitetään valtion synty? Se oli oman aikaista tietoa, jota laajasti myös kannatettiin. Minä olen nykyään eri mieltä. Entä valtion tulevaisuus – kuoleutuuko valtio luokattomassa yhteiskunnassa? Tuo on osoittautunut utukuvaksi, katteettomaksi utopiaksi.

Mutta se miten Lenin määritteli vallankumouksellisen kriisin, on osoittautunut paikkansapitäväksi. Se on yleiskansallisen kriisin peruslaki ollut kaikkina aikoina. Leninillä on myös muita viisaita luonnehdintoja siitä. Ollaanpa Leninin valtioteoriasta muuten mitä mieltä tahansa, ollaanpa hänen toiminnastaan politiikassa mitä mieltä tahansa, niin nuo luonnehdinnat mielestäni jäävät ihmiskunnan aatehistoriaan. Se on tärkein kriteeri jos halutaan tehdä ero vallankaappauksen ja kansannousun välillä.

Navalny – eikä pelkästään Navalnyi, vaan myös kaikki hänen kannattajansa, koululaiset, duunarit, kaikki kadulla olevat, jotka olivat hyvin suutuksissaan – sanoivat: meitä ei noin kohdella. Oikeudenkäynnit Navalnyia tai Pussy Riotia vastaan olivat täyttä mielivaltaa. Ildar Dadin meni kyltin kanssa yksin seisomaan kadulle Ukrainan puolesta – yhden ihmisen mielenosoitukset ovat sallittuja, niihin ei tarvita viranomaisten lupaa. Hänet vangitaan, pää työnnetään vessanpönttöön, potkitaan rangaistuslaitoksen johtajan läsnä ollessa. Tuollainen aiheuttaa kuvotusta ihmisissä, se suututtaa niin että ihmiset eivät enää pelkää.

Kun Navalnyi sanoi: varmasti mennään Moskovan keskustaan. Silloin alkoi Venäjän nykysysteemi kaatua.

Hallitsevat eivät voi missään nimessä hallita, jos mielenosoitukset sallitaan, koska maa on niin täydellisessä umpikujassa. Venäjän tuotannollinen perusta on kumottu, se on pelkkä raaka-aineiden viejä. Pienyrittäjyyttä on hyvin vähän.

Hallitsevat eivät voi enää hallita niin, että sallisivat mielenosoitukset. He eivät voi sallia keskustelua. Duuman puheenjohtaja Volodin sanoi, että ei duumassa saa keskustella. Tuo on mielettömyyttä. Toisaalta ihmiset ovat niin raivostuneita, että he eivät välitä hallituksen kielloista.

Mikä prosessi siellä kaiken kaikkiaan kaatuu? Ensinnäkin sellainen kleptokratian muoto, jossa ei saa osoittaa mieltä, jossa kukaan ei saa olla eri mieltä. Se on ensimmäinen asia. Se on alkanut kaatua, ei se ole vielä kaatunut.

Siellä on monia videobloggaajia, joista toisilla on 1 milj. kannattajaa, toisilla 100 000. Joku 19-vuotias kirjoittaa huulipunasta, koirista tai ystävien lapsista – mitä jos tuollaiset bloggaajat alkavatkin yhtäkkiä kirjoittaa poliittisista asioista? Systeemi kaatuu silloin. Mutta se on pitkä prosessi.

Mikä sitten on pohjimmiltaan, maailmanhistorialliselta kannalta katsottuna, tuo kuriositeetti – kleptokraattinen valtio, joka toisaalta on myös sivistys-Venäjä? Neuvostoliitossa oli hyvin korkea sivistystaso ainakin luonnontieteellisillä aloilla. Mutta Venäjällä on vielä nykyäänkin korkea kulttuuriperinne. Jos on vaikka perhejuhla, niin siellä luetaan Tolstoita, lausutaan Lermontovin tai Puskinin runoja. Tuo on kansalla verissä syvemmin kuin missään muussa maailman kolkassa. Johtopäätös: kun Venäjällä keskustelu lopulta vapautuu, siitä tulee maailmanhistorian suurin ja kaunein keskustelu.

Ensin kaatuu kleptokraattinen systeemi, jossa ei saa puhua mitään. Toiseksi kaatuu se systeemi, jossa keskustelua on alettu hieman sallia. Mitä sen jälkeen? Jos Putin valitaan jälleen, hän ei pysy vallassa kauden loppuun asti (eli huhtikuuhun 2024). Mutta mitä sitten tapahtuu?

Helsingin Sanomien eräessä pääkirjoituksessa sanottiin, että kukaan ei tiedä, mitä Venäjällä tapahtuu sen jälkeen, kun hyvinvointirahaston varat loppuvat. Hyvinvointirahaston varoja on nyt alettu syödä. Se merkitsee, että kohta ei voida maksaa palkkoja ja eläkkeitä. Koko systeemi kaatuu, ja se on kauhea juttu, kuulitteko?

Venäjän tuotannollinen perusta tuhottiin viimeisten 16 vuoden aikana – aikana jolloin raaka-aineiden hinnat olivat ennätyskallista korkealla. Neuvostoliitto tuotti kaikkea. Vaikka laatu oli huono, niin siellä kuitenkin oli kaikenlaista tuotantoa: ompelukoneita, työstökoneita, kameroita jne. Nyt ei ole mitään. Vielä 90-luvun lopunkin Venäjällä oli monenlaista tuotantoa.

Suomi tuottaa mitä tahansa, tietysti on myös tuontia. Mutta Suomessa on paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä, Venäjällä ei juuri lainkaan, poikkeuksena ravintola-ala. Ihmiset ovat siellä hyvin vihaisia.

Eli mikä kaatuu? Selvästikin Venäjälle täytyy tulla riippumattomat ammattiliitot. Työväenvaltaa ei kuitenkaan tule, ei sellaisessa muodossa että tehtaan omistaisivat sen työläiset. Tuo on anarkosyndikalismia. Se on toki suuntaus, jolla on eettis-intellektuaaliset perusteet. Mutta ei se vie mihinkään. Koska jos tehtaat eivät voi irtisanoa työväkeä, niin tehtaan tuottavuus alenee. Keynesiläinen (eli sosiaalidemokraattinen) systeemi ei enää päde.

Sen vuoksi teoreettinen yleistys: liike ja mihin se vie – sanon tämän lyhyesti, koska olen paasannut niin pitkään - pankkitoiminnan uudistus. ... Venäjälle tulee sellaisia venäläisten omistamia pankkeja - valtio, yksityiset, varmaankin sekaomistus – että ne palauttavat rahansa Venäjälle. Maakuntiin, siellä on isoja kuvernementteja. Yksityisiä pankkeja, jotka palauttavat rahansa kuvernementtiin. Toisaalta tulee useita Grameen pankin mallin mukaisia sosiaalisen mikroluototuksen malleja (pankin perustaja Yunus sai Nobel-palkinnon, olemme paljon keskuudessamme puhuneet siitä). Lisäksi uskon, että muhamettilaista pankkitoimintaa syntyy ympäri maailmaa: pankkitoimintaa, jossa ei peritä korkoa. Pankki sijoittaa yritykseen, ja jos

yritys menee nurin, pankki kärsii. Jos yritys tuottaa voittoa ja menestyy, pankki on osaomistaja.

Sitten syntyy jotakin aivan muuta, ja minä uskon eniten ITF-pankkitoimintaan. ... Uskon toisaalta siihen, että poliittisen vallan alaisuuteen syntyy sosiaalista mikroluototusta harjoittavia pankkeja, ja toisaalta aivan puhtaasti ITF-pankkeja. Eli väittelysanakirjasta tulee pankki. Kaikkein julkein, rohkein, uskomattomin väite on - sanon tämän tarkoituksella kärjistäen - että Venäjän tärkeimmäksi rahaksi tulee ITF-raha. Oliko Pertsä tämä sinusta liikaa? (Pertsä naurahtaa: No ei ollut.) Oliko Helistä liikaa? (Heli: En oikein osaa ottaa kantaa virtuaalivaluuttoihin.)

Sinne tulee joka tapauksessa useita valuuttoja, esim. Kemerovon työläiset tekevät oman valuutan, mutta luulen että välittäjänä siinä tulee olemaan keskustelufoorumi.

Mikä vie ihmiskunnan historiaa eteenpäin, eli mikä erottaa meitä apinoista: ihmisellä on historia. Mikä on historian liikkeellepaneva voima: ei tuotantotoiminta, ei teknologinen edistys, ei luokkataistelu, ei edes sinänsä taistelu oikeudenmukaisuuden puolesta, vaan aatteellinen keskustelu siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Ja historian opetukset. Sen täytyy jotenkin liittyä rahauudistukseen, virtuaalivaluuttoihin ja uudentyypoiseen pankkitoimintaan. Vein sen aika pitkälle kun sanoin ITF-raha. (Heli: Siinä on näköaloja.)

Kaikki siis alkaa siitä, että puhutaan aristoteelisesti eli substantiaalisesti kaatumisen käsitteestä ja siitä, mikä on se laatu, joka kaatuu Venäjällä.

Tue toimintaamme!

Tilinumero: FI96 5721 1520 3352 53. Viite: 1119

Rahankeräyksen lupanumero: RA/2021/1110. Varat käytetään yhdistyksen toimintaan rahankeräysluvan edellyttämällä tavalla.